
PÉTERFI FERENC

Kikerülhetetlen, hogy stratégiai ágazattá váljon a kultúra, a közösségi művelődés!

1. A kultúra, művelődés, közösség fogalmainak értelmezése a 2000 utáni években Magyarországon

A 70-es, 80-as évek fordulóján a *művelődési házi, a népművelői tevékenység megújulásának* egyik oka, hogy már nem egy központból irányított országosan fölfelé/vagy lefelé irányuló hálózat volt a kultúrházaké, hanem kimondatott, hogy az a helyi társadalom intézménye. Akkor pedig *helyben kell megtalálni azokat a társadalmi szükségleteket*, amelyeket szolgál a közösségi művelődésnek az egész országot behálózó intézményrendszere.

Az akkori útkeresésben, a felülről diktált vagy ajánlott értékek közvetítése helyett, a helyben megragadható valódi szükségletek megtalálása és szolgálata lett több helyen ennek a szakterületnek a saját maga által elfogadott és felvállalt legfőbb célja.

E szándéknak akkor a „*nyitott ház*” kísérlet volt az egyik „zászlóshajója”, működési modellje, amely *jelentős szakmai megújulást* hozott. Valójában ennek a mozgalomnak a továbbépülése „hozta el” Magyarországra a *közösségfejlesztést*, mint új szakmai szemléletet, cselekvési és módszerbeli lehetőséget.

Akkor, a társadalmi szükségletek során a helyi közösség – annak szükségletei - alaposabb megismerését, bevonását, az öntevékenységet, önszerveződést találtuk többen az alakuló új szakmai hozzáállás lényegének. Ez a megközelítés pedig a civil társadalom megerősítését és a *hétköznapi kultúra jelentőségének felértékelését* eredményezte - akkor.

Ha most is a legérzékenyebb, legalapvetőbb és a legfeszítőbb társadalmi szükségleteket keressük – ahogy a 70-es, 80-as években erre kényszerültünk - és abban a közösségi művelődés igazán fontos szerepét, akkor kikerülhetetlen, hogy **a társadalmi szétesés megakadályozását, a társa-**

dalmi integráció felerősítését vegyük a legfontosabb feladatok közé. Mindenféle tudományos elemzések félreérthetetlenül azt mutatják – amit ha körülnézünk józan paraszti ésszel, magunk is megtapasztalunk –, hogy a magyar társadalom durván egyharmada az elmúlt évek során szinte kizuhant a társadalomból, de a belülmaradtak jó része is nagyon bizonytalan, átmeneti, tanácstalan helyzetben van. Jó részükre jellemző a mobilitáshoz szükséges tudások, motivációk hiánya, ezek megszerzésének és érvényesítésének képtelensége – azaz leselkedik rájuk is a radikális leszakadás veszélye.

Arra az alapvető kérdésre kell a választ megtalálni, hogy mit szolgál a kultúra, milyen szerepet tölt be az emberek és a társadalom mindennapi életének szervezésében, hogyan járul hozzá az életminőségnek, az életvitelnek a módosulásához- átalakulásához?

Ezt kellene most a legfontosabb társadalmi és így kulturális kérdéssé emelni!

Ettől függ a gazdaságunk, ettől lesz, vagy nem lesz esély a kilábalásra, ettől maradhat Magyarország a térdéken! Erre keressünk választ, ehhez a legkiáltóbb, legnélkülözhetetlenebb feladathoz találjuk meg, s találtsuk meg a közvetlenül szükséges lépéseket: szakmánk-beliekkkel, a döntéshozókkal és a társadalommal is!

Azaz a kérdésem: „van-e lövésünk”, tudásunk, arra, hogy mit tehetnénk ennek a kiáltó társadalmi szükségletnek a fejlesztése, megoldása érdekében? Van-e elhatározásunk, akaratunk, hogy a legfontosabb társadalmi szükséglet megoldásában *a társadalom szétesésének megakadályozásában az integrációban találjuk meg a kultúra, a közösségi művelődés, s végső soron a saját szerepünket is?*

2. Mit jelent a társadalmi integráció kulturális nézőpontból? Milyen szükségletekre gondolok?

Egy élehető, a tagjainak szolidaritására és erőforrásaira építő, integrált társadalom működtetésének - meggyőződése - alappillére, *eszköze a kultúra, a közösségi művelődés.* De csak akkor, ***ha annak segítségével választ és támaszt kapnak az emberek és közösségeik a mindennapi problémáikhoz.*** Amelyben jóval nagyobb szerep jut a társadalmi integrációt segítő szociokulturális megközelítésnek a *közösségi együttműkö-*

dést, a társas-közösségi viszonyokat előtérbe helyező, az állampolgárokat és közösségeiket ezekben a szerepeiben megerősítő kulturális tevékenységeknek, szükségleteknek.

Ebben a megközelítésben:

- a társadalmi tőkét növelő közösségi **bizalom**,
- az **egyének és közösségek önmagukra találása, önmegvalósítása** és - ezen keresztül a **változásokra (máshogyan a megújulásra) való képesség**,
- a társadalmi **szolidaritás és kooperációs képesség** fejlesztése,
- a **nyitottság** kialakulása lenne a fontos.
- Az erőteljes **civil-társadalmi részvétel**,
- amelyben a **közös érdekek** megfogalmazására és **érdekvédelemre** képesek az érintettek,
- az együttműködések során természetes módon is kialakuló egyéni és közösségi **konfliktusokat kezelni tudják**,
- **párbeszédre képesek**,
- amelyet az **egymást elfogadó** csoportok sokasodása jellemez,
- a **beilleszkedés** és a **befogadás** válnak meghatározóvá,
- ahol - a társadalmi környezet mellett - a fizikai, természeti **környezet fejlesztésére** irányuló programokkal találkozunk.

Ehhez - egyebek között – kiemelten fejleszteni szükséges a **kooperatív képességeket** és a **kommunikációs** képességet.

A *Nyomor széle* című blogban a következő módon ír erről (a 244. számú bejegyzésében) Ritók L. Nóra, aki szegények segítségével foglalkozik: „*Annak megtanulása, hogy tudjuk szervezni az életünket, nagyon fontos. Ebbe a jobb körülmények között élők, mire felnőnek, szinte észrevétlen beletanulnak. Másban felnőttkorukig rögzül a gyermeki állapot. Megtanulják a tehetetlenséget. Ami aztán átszű mindent. Amiben csak a várakozás marad. Az elfogadása mindennek.*”²⁰

3. A társadalmi integrációt újraépítő folyamatban határozott lépések szükségesek a közösségi - kulturális védőháló tudatos kialakítására.

²⁰ http://nyomorszele.blog.fn.hu/index.php?view=bejegyzes_oldal&bejid=170561

Ehhez új szocializációs folyamatokban elsajátított modellekre van szükség. Fontos lehetőséget jelent e védőháló kiépítésében a közösségfejlesztők által korábban is kezdeményezett *közösségi munkások országos hálózatának kiépítése*.²¹

De kikerülhetetlen a közösségi terek, helyszínek megerősítése. Érdemes kitágítani a nézőpontot és a művelődési házak hálózatán túl más helyi intézményeket – így pl. az IKSZT-eket is „beleépíteni” ebbe a védőhálóba.

Az integráció képességének megszerzése újfajta szemléletet, tudást, *más intézményi magatartást* kíván. ***A kultúrát, mint egyfajta alkalmazkodási képesség, probléma- és konfliktuskezelési stratégiát kell értelmeznünk, amely alkalmassá teszi az egyéneket és közösségeiket az integrációra.***

Ezeknek a révén válik az egyén a társadalom valódi tagjává, esélyeit és érvényesülését alapvetően meghatározzák ezek a *tudások, amelyeknek a megszerzését, tanulását, begyakorlását kell szolgálnia egy korszerűen elképzelt közösségi művelődésnek.*

Ezért is kiemelten fontos feladatnak tartjuk a helyi tudások összegyűjtésének kezdeményezését, közösségi szintre emelésének támogatását, továbbá a közösségi tanulás be/újraindítását.²²

Ha ezek az integrációs folyamatok nem történnek meg; a kirekesztődés, a társadalom szétválása - szétdarabolódása, a társadalmi konfliktusok felhalmozódása történik.

Ezért mondjuk tehát többen is: a kulturális politika meghatározó prioritásának a társadalmi integráció előtérbe helyezése kell legyen! Hiszen a széles értelemben vett ***integráció alapvetően kulturális kérdés, a társadalom kulturális állapotának tükröződése.***

Nem megkérdőjelezve a művelődés hagyományos területeinek, a művészeteknek, az önművelésnek, az ismeretterjesztésnek a fontosságát, a kultúraközvetítés korábbi jelentőségét, a társadalom mai állapotában a szakma korszerűbb értelmezésére, új prioritásokra van szükség. Például

²¹http://www.polgarz.hu/uploads/documents/200907262248_kozossegi_munkas_halozat_kialakitasa_javaslat3sz.pdf

²²http://www.polgarz.hu/uploads/documents/201008012143_szovetseg_b5_kiadv.pdf

olyan felnőttképzési rendszerre, amely hatékonyan képes erre a folyamatra fókuszálni.

Az integrálás folyamata a különféle társadalomalakító szakterületek egymásba fonódásából, összeműködéséből épül fel. Az integrált társadalom megvalósítása a - már sok területen létező - jó kezdeményezésekből táplálkozó, azokat modellté emelő megoldásokat kíván, s újfajta szemléletet, tudást, készségeket, képességeket, technikákat, módszereket igényel minden szereplőtől: a döntéshozóktól, a szakmától és az egyéntől is.

A társadalmi szétválasztást előidéző folyamatok megállításával kapcsolatos cselekvéseknek, intézkedéseknek alapvetően a települések szintjén kell megtörténni. A jól végiggondolt és kivitelezett integrációs programok – melyek kulturális tartalmúak, s melyek inkább közösségi művelődés alkalmaként jelennek meg - fontos szerepet játszhatnak a különböző helyzetű társadalmi csoportok közötti közeledés elősegítésében, a településeken belül jelentkező társadalmi feszültségek mérséklésében, a társadalmi béke megteremtésében, megőrzésében.

4. Az integrációt növelő legfőbb módszerek:

- *A szocializációs folyamatok* (különösen a gyermek és az ifjúsági korosztályhoz kötődő) *megegerősítése.*
- *Tartós fejlesztési programok elindítása*, amelyek célja a helyi kezdeményezések és az együttműködések ösztönzése, közösségek fejlesztése, szakemberek képzése, jó gyakorlatok összegyűjtése és modellté emelése.

A kívül rekedtek számának minimalizálásához, a társadalmi integráció fejlesztéséhez *szakmaközi, ágazati, területi, szektorok közötti együttműködésekre*; a különböző területeket, módszereket összehangoló *párbeszédre*, összefogásra van szükség, csak így lehet a társadalmi fellépés eredményes, hatékony.

A megoldás módjait együtt kell megkeresni, kidolgozni:

- a szociális munkában, szociálpolitikában,
- a kisebbségi (különösen a roma) problémák kezelésében,
- az egészségügyben,
- a terület- és vidékfejlesztésben, kistérségi együttműködésekben,
- az ifjúsággal és az idős korosztályokkal való foglalkozás területén,

-
- a közösségfejlesztésben,
 - a foglalkoztathatóság területén,
 - az oktatásban, a felnőttképzésben és
 - az identitásépítő közösségi művelődésben, az amatőr művészeti tevékenységben jártas szakembereknek, intézményeknek, civil és gazdasági szervezeteknek.

Az állami szerepvállalást is újra kell gondolni; az államnak a *"jó kormányzás elve szerint"* (amelyben a lehetséges szereplők között megosztja a döntési jogot, a kompetenciát és a felelősséget) kell működnie. Ennek jegyében kikerülhetetlen, a *különbéféle társadalmi szektorok* - az állami, a piaci és a civil szektor - *erőforrásainak harmonizálása, szinkronizálása* is.

A korszerű kultúra tehát ma ezekre az értékekre, folyamatokra kell helyezze a hangsúlyt, ezzel válik a cifraszűrön díszgombként kezelt helyzetéből **a társadalmi fejlődés motorjává, meghatározó stratégiai szereplőjévé**. Így változik/na meg a kultúra jelentősége pl. a kormányzati-költségvetési prioritási listán, azaz, nem hogy a maradványelvet jelölő sorból lép ki, hanem elé megy a mai Mindenhatónak: a gazdaságnak; éppen, hogy felismerhető a társadalmi fejlődésnek a kultúrától való meghatározó függése

Más gondolatmenetben megközelítve: A nemzetközi válság egyik következményeként (is) jelentős forrásokat vontak el az utóbbi években az amúgy is törekeny gazdasági háttérű kulturális-közösségi művelődési intézményrendszerrel. Az életben maradásért folytatnak küzdelmet az ágazat szereplői. Kétségtelen a változtatás nem kerülhető el, de ezen a területen szinte teljesen kimerülőben a tartalékok, ami a kivonás miatt szűnik meg, megjósolhatatlan, milyen áldozatokkal lesz bármikor is újraépíthető.

A hagyományos kormányzati tervezésben nemzetközi gyakorlatként is a kultúrára fordított költségvetés jórészt a maradványelv alapján részesült forrásokból. A jelenlegi kormányzat határozott szándéka, hogy a hazai gazdaságban nem ortodox közgazdasági, pénzügyi megoldásokat vezessen be.

Mi lenne, ha a kultúrára-oktatásra fordított arányok tekintetében határozná a magyar kormányzat, hogy a szokványos rendszert megváltoztatva, ezeket kezelné prioritásként, ha ezeknek a területeknek (az oktatás, a

felnőttképzés, a művelődés) a forrásokkal való megerősítésében látná a kilábalás leghatékonyabb útját?
Ezzel próbálhatna megvalósítani egy *nem ortodox költségvetési gyakorlatot!*

BARTÓK ANDRÁSNE GYÖNGYVÉR E-MAFOSZ
APS Stúdió, Leányfalu
Magyarország – **A visegrádi vár**